

ARASLÖVS FARMER OCH VÄG 19

EN MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING FÖR UTBYGGNAD AV VÄG 19 KRISTIANSTAD - BROBY

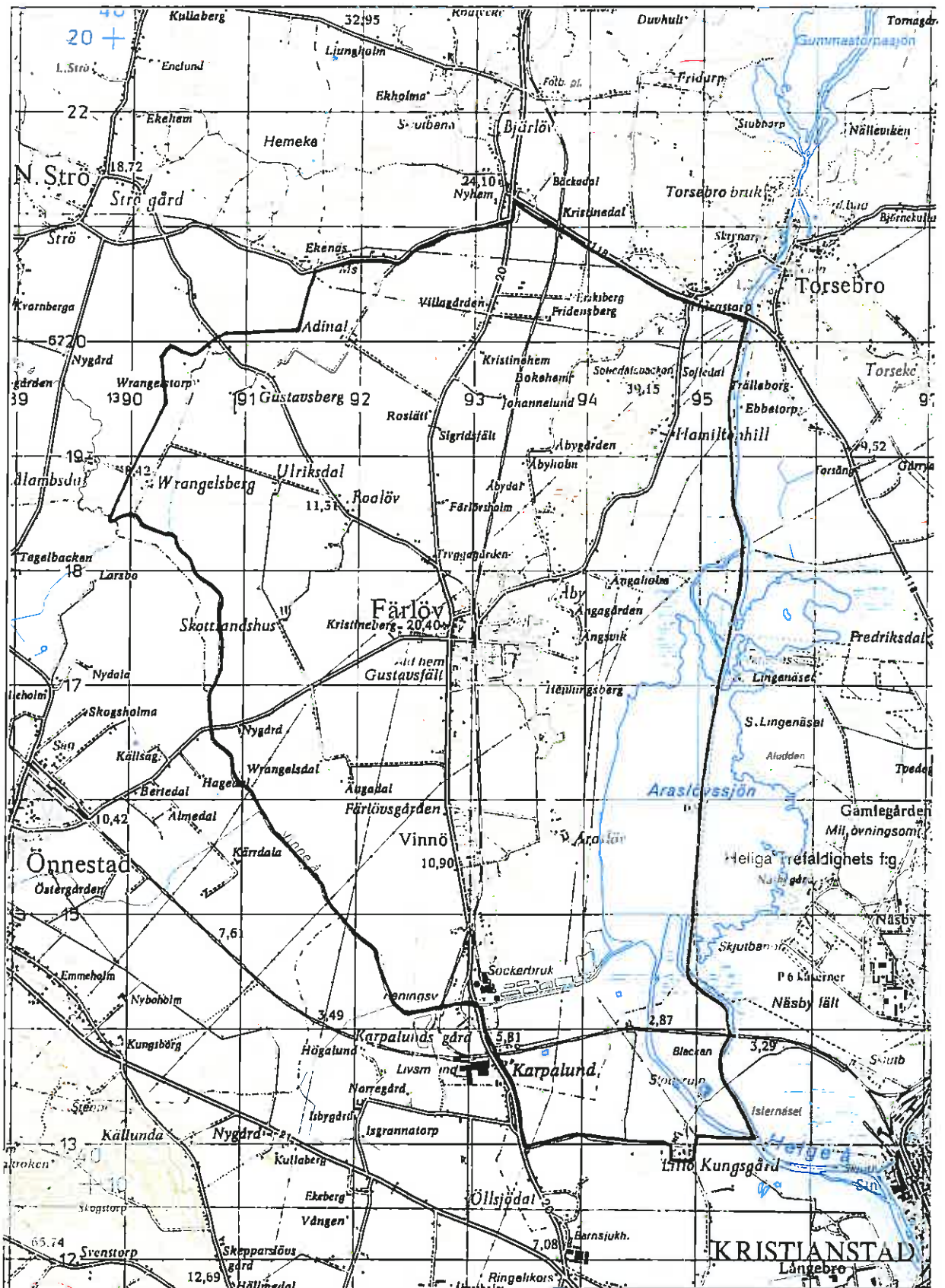
Paul Hansson

Hampus Trelid

**LÄNSMUSEET
I KRISTIANSTAD**

KLM Rapport 1995:9

**Område av riksintresse för kulturmiljövård
KL 17 Araslövs farmer**

Innehållsförteckning

Förord.....	1
Inledning..... -om mkb för kulturmiljön , syfte	1
Kulturhistorisk fördjupning..... -områdets huvuddrag -introduktion till odlingslandskapet i Skåne under 1700-tal och 1800- tal -Araslövsområdet kring 1790 - talet -Araslövsområdet fram till år 1865 -sammanfattning	2
Utredningsarbetet..... -inriktning -metod -fältarbete	3
Förslag till förstärkning av riksintresset..... -allérestaurering -integrering av åtgärdsprogrammet för landskapsvård -skyltning -rekommendationer	8
Miljökonsekvensbeskrivning..... -bedömningsgrunder	9
Konsekvensbeskrivning för samtliga korridorer och sträckningar -1 Härlöv - förbi Karpalund -2 Karpalund - förbi Färlöv -3 Färlöv - förbi Bjärlöv	
Sammanfattning. -västra korridoren -befintlig väg -slutsats	
Källor o litteraturförteckning.....	14
PM - anpassning av vald korridor..... -1 Härlöv - förbi Karpalund -2 Karpalund - förbi Färlöv -3 Färlöv - förbi Bjärlöv	15
Bilagor Karta till miljökonsekvensbeskrivning Karta till förstärkning av riksintresset	

Förord

Vägverket har för avsikt att bygga ut väg 19 från Kristianstad till Broby. Utbyggnaden passerar två områden av riksintresse för kulturmiljövården: KL17 Araslövs farmer i Kristianstad kommun och KL 25 Ballings-
torp-Hanaskog-Hanaholm i Östra Göinge kommun.

I sitt yttrande över Vägverkets förstudie avseende utbyggnad av väg 19 anförde länsstyrelsen att en kulturhistorisk fördjupning för riksintresset Araslövs farmer borde redovisas i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB).

Kristianstads läns museum har på Vägverkets uppdrag sammanställt en kulturhistorisk fördjupning enligt ovan och en MKB avseende kulturmiljön för de föreslagna vägkorridorerna inom riksintresset. Läns museet har i samarbete med Riksantikvarieämbetet UV-syd även utfört en översiktlig arkeologisk utredning längs samtliga vägkorridorer. Denna redovisas i en egen rapport varför fornlämningsituationen inte behandlas här.

Inledning

Om miljökonsekvensbeskrivningar för kulturmiljön.

Kulturmiljön utgörs av landskap, byggnadsverk och fornlämnningar. Kring dessa formar vi stora delar av vår identitet och de är samtidigt den enda källan till väsentliga delar av vår historia. *Kulturminnen och kulturmiljöer är på så sätt delar av vårt kulturarv som i likhet med naturresurser utgör icke förnyelsebara resurser och därför måste förvaltas i ett perspektiv som tar hänsyn till detta.*

I Naturresurslagen (NRL) uttrycks detta genom att det -vid åtgärder i den yttre miljön- är ett prioriterat nationellt mål att tillvarata

kulturvärden av riksintresse, medan det är ett grundläggande hushållningsintresse att så långt möjligt tillvarata kulturvärden av betydelse i övrigt. Vid prövning av tillstånd ställer NRL i vissa fall krav på miljökonsekvensbeskrivningar som beslutsunderlag.

Syftet med en miljökonsekvensbeskrivning för kulturmiljön är att ge ett underlag som visar hur det aktuella projektet tillvaratar, skadar eller på andra sätt påverkar miljöns kulturvärden.

Det befintliga underlaget om kulturvärdena är emellertid ofta bristfälligt och det är inte heller sammanställt på ett sådant sätt att det kan ligga till grund för bedömningar av olika förändringar i kulturlandskapet.

Ett första steg i en MKB blir därför att sammanställa kunskap om kulturvärdena till ett bedömningsunderlag. I bedömningsunderlaget skall framgå vilka övergripande kulturhistoriska värden som finns i området och vilka som har relevans för det aktuella projektet. Vidare bör en kulturmiljöbeskrivning visa hur de landskapselement som är av betydelse för kulturvärdena uppträder visuellt och funktionellt samt redogöra för deras historiska sammanhang. Bedömningsunderlaget och kulturmiljöbeskrivningen bör göras tidigt i projektet och senast i samband med förstudien. Först därefter är det möjligt att göra en konsekvensbeskrivning.

I denna bör alltid klart framgå vad som försvinner, vad som kommer till, hur karaktären förändras och hur ett område influeras visuellt eller på annat sätt påverkas av exempelvis buller, barriäreffekter och brutna historiska sammanhang.

Kulturmiljövården har som sektor en lång tradition av att enbart ha bevarat kulturminnen d.v.s. enskilda objekt av kulturhistoriskt värde. Hela kulturmiljöer d.v.s. områden

med flera kulturminnen som är historiskt knutna till varandra har kulturmiljövården haft svårare att skydda. Kunskap och analysmetoder som kunnat bedöma och bemöta konsekvenserna av storskaliga projekt har i stort sett saknats. Under efterkrigstiden har de storskaliga projekten som industrilokaliseringar, infrastruktursatsningar, tätortsutbyggnader och jordbruksomställningar dominerat hoten mot kulturmiljön.

Detta har lett till att vi de senaste åren fått en hushållningslagstiftning med nationella mål och där kulturmiljön är en viktig del. Det är dock för tidigt att se vilken effekt lagstiftningen, riksintressena och miljökonsekvensbeskrivningarna kommer att få.

Den kulturhistoriska fördjupningen av riksintresset har i huvudsak koncentrerats till Araslövs farmer d.v.s. det av farmbildningen skapade odlingslandskapet. Skälen till att just detta skede studerats ingående är flera;

- det är av stort agrarhistoriskt intresse och utgör riksintressets kulturhistoriska tyngdpunkt
- det är det mest hotade skedet av den planerade exploateringen
- det har mer än något annat skede format dagens landskap.

Kulturhistorisk fördjupning

Kärnbeskrivning: KL 17 Araslövs farmer. Odlingslandskap präglad av enskiftet 1790 och de då bildade farmerna. Dessa har huvudbyggnader i klassicerande drag och gårdsmönster med mangårdsbyggnad och trädgård skild från ekonomibyggnaderna. Alléerna utgör ett viktigt inslag i landskapsbilden.

Områdets huvuddrag

Översikt: Området avgränsas i söder och väster av Vinne å. I öster utgörs gränsen av Araslövssjön, en del av Helge ås vattensystem. Den norra gränsen går i öst-västlig riktning strax söder om Bjärlövs by och följer här väg 118 och väg 1025. Landskapet börjar i höjd med Bjärlöv bli mer kuperat och vegetationsrikt. Söder om Bjärlöv delas området av väg 19 som från Färlöv till Karpalund (2600 m.) går i en allé av storvuxna almar, den s.k. Wrangels allé. Väster om väg 19 är landskapet öppet och uppodlat. Vidsträckt åkerfält, alléer och större gårdsanläggningar, de s.k. farmerna, betonar karaktären av herrgårdslandskap. I nordöstra delen är marken tidvis extremt stenbunden med karaktär av äldre utmarker.

Forn tid: Ett flertal fornlämningar vittnar om att området varit bebott sedan äldre stenålder. De goda betesmarkerna och de periodvis vattendränkta ängarna har gynnat en tidig bosättning. Ortnamn som Araslöv, Roalöv och Bjärlöv med efterleden -löv tillhör vårt äldsta ortnamnskick och tyder på en fast bosättning under järnåldern.

Medeltid: Färlövs sockenkyrka är en för landsbygden ovanligt påkostad kyrkobyggnad. Den uppfördes på 1100-talet och har senare utvidgats. Det till dubbeltorn delade, breda västtornet står som karaktäristisk profil i omgivningarna. Araslövs ödekyrka i närheten av Araslövs gods är från 1200-1300-tal. Trakten hade under medeltiden och fram till 1600-talet tre befästa anläggningar. Sankmarkerna var svårforcerade och lämpliga att utnyttja som strategiskt läge. Härlövs borg i sydost, strax utanför området, anlades under tidig medeltid. En kraftig kulle påminner oss idag om den befästa anläggningen. Några hundratal meter norr därom ligger Lillöhus borggruin. Lillöhus var ett fast hus av Glimmingehustyp och ersatte den på

Bild 1. Farmen Gustavsält, uppförd omkring 1813, ligger utmed Wrangels allé med ekonomibyggnaderna på andra sidan vägen. Boningshuset är som på de flesta av farmarna en påkostad tegelbyggnad i nyantik stil.

Bild 2. Bilden visar ett avsnitt av Wrangels allé där träden fortfarande står intakta. Ursprungligen sträckte sig allén från en gräns vid nuravande Karpalunds sockerbruk i söder till Färlövs kyrka i norr. Ekonomibyggnadernas gavlar är ett karaktäristiskt inslag i allén och är rivningshotade om vägen breddas.

1400-talet förstörda Härlövs borg. Strax intill ruinen ligger Lillö kungsgård med byggnader från 1600- och 1700-talen.

Den tredje medeltida anläggningen i området är Färlövsholm belägen drygt en kilometer norr om Färlövs kyrka. På platsen finns idag en bondgård men kring denna syns tydliga spår efter den vallgrav som tidigare omgav den befästa gården.

Araslövs farmar: Färlövs socken dominerades fram till 1900-talets början av Araslövs gods. Huvudgården är försedd med ett corps-de-logi i två våningar och stora ekonomibyggnader som delvis är uppförda på 1730-talet. Nära gården ligger Araslövs ödekyrka, fram till 1600-talets början en egen sockenkyrka. Vid nedläggningen av socknen lät man kyrkan stå kvar vilket var mycket sällsynt.

Enskiftet genomfördes kring sekelskiftet 1800, d v s i ett mycket tidigt skede. I samband med enskiftet började godsets ägor efterhand indelas i stora enheter, de s k farmarna. Detta mönster består än idag och är särskilt påtagligt väster om väg 19. Här finns också de flesta av farmarna.

Linjeräta alléer och dräneringsdiken i stora, flacka åkerfält dominerar landskapsbilden och man får en tydlig inblick i vad ett godsdominerat landskap består av. De flesta av huvudbyggnaderna på farmarna har karaktär av högre ståndsmiljö, med påkostad arkitektur och mindre trädgårds- och parkanläggningar. På merparten av dem pågår modernt jordbruk med olika inriktningar.

Övrigt: Den övriga äldre bebyggelsen utgörs bl a av prästgården från 1830-talet samt den gamla skolan/sockenstugan, båda belägna i Färlöv.

Vid Karpalunds nedlagda sockerbruk finns exempel på skånsk bruksmiljö från sekel-

skiftet med fabrik, kontorshus och hyreskaserner åt de anställda. Den tätare bebyggelsen ligger öster om väg 19 och är koncentrerad till kyrkbyn Färlöv och brukssamhället Vinnö. Området mellan Färlöv och Vinnö domineras av en nyligen anlagd golfbana.

Sammanfattning: Områdets långa kontinuitet i bebyggelse och hävd framgår av de många objekten: fornlämningarna, kyrkorna, borglämningarna och Araslöv med farmarna. Ur regional synvinkel är miljön kring huvudgården Araslöv med ödekyrkan och de historiska sambanden dem emellan av stor vikt. Farmarna som utgör kärnan i riksintresset är mycket intressant ur agrarhistorisk synpunkt och speglar ett landskap som måste betraktas som en raritet i Sverige. Viktiga element i kulturlandskapet är; Färlövs kyrka, Araslövs gods, bebyggelsen vid farmarna och det väg och allésystem som knyter samman dem samt de vidsträckta åkerfälten.

Utredningsarbetet

Metod

Den metod vi valt för att studera landskapets förändringar har varit att arbeta med historiska kartöverlägg. Genom att exciperera (göra utdrag) väsentliga landskapselement från äldre kartor till transparent ritfilm blir det möjligt att studera hur dessa har ändrats. Landskapselementen kan utifrån sitt areala uttryck delas in i tre huvudgrupper; yt-, linje- och punktelement.

Samtliga linjeelement som vägar, gränser och hägnader har exciperats. Detta gäller även de flesta punktelement som byggnader och bebyggelsegrupper. Kring ytelement som åkrar, ängar och betesmarker har vi fört noteringar om storlek och markkvalitet.

De kartor vi använt ärenskifteskartorna över byarna Bjärlöv, Roalöv, Åby, Färlöv samt över Araslövs säteri. Kartorna är från 1790-talet och visar hur området såg ut strax före farmbildningen. Dessa kartor har jämförts med en karta över Araslövs säteri från år 1865 då farmbildningen var avslutad och farmerna fullt etablerade.

Tack vare att området karterades strax före och strax efter den första respektive sista farmen anlades ger de båda kartorna tillsammans en nära nog perfekt bild av de förändringar farmsystemet medförde på landskapet. Tyvärr saknas beskrivningarna till enskifteskartorna vilket gjort att vi fått lita till lantmätare Torstenssons noggranna och vackra färgläggning för att få fram markslag och kvalitet.

Resultatet av kartstudierna finns i texterna om landskapet i Araslövområdet, se nedan.

Fältarbetet

De landskapselement som excerperats ur de båda kartorna fördes sedan in på den aktuella ekonomiska kartan. Fältarbetet bestod i att undersöka hur dessa konkret ser ut idag och bedömma hur viktiga de är för området. Linjelementen redovisas på utvinkningskarta

Introduktion till odlingslandskapet i Skåne under 1700-tal och 1800-tal

Ända in på 1900-talet var det skånska landskapet indelat i tre bygder, slätt-, ris(mellan) och skogsbygden, alla med "egen" särskiljande karaktär. Gränserna mellan de olika bygderna har flera gånger under århundradenas lopp förskjutits. Bygdernas utbredning är således inte konstant vilket dagens läge vittnar om. Numera talar man nästan utslutande om två bygder, slätt- och skogsbygden.

Markerna kring den skånska byn fram till skiftena i början av 1800-talet var indelad i inmark (inägor) och utmark (utägor). Inmarken utgjordes av åker och äng medan utmarken var en samfällad betesmark. Häri från hämtades även virke och bränsle. Inmarken var inhägnad av gården som bestod av tillgängligt material i bygden. Det vanligaste var stengården eller jordvallar med ris/grenar. Dessa gården var egentligen inte inhägnader utan uthägnader. De anlades för att hålla betesdjur borta från åker och äng. I vissa hårt uppodlade områden försvann så småningom utmarken helt. Som bete användes då en av vångarna eller så fick djuren drivas till marker där bete fanns. Det var inte ovanligt att slättbönderna fick driva sina djur till risbygden.

Inmarken var indelad i ett eller flera områden som i Skåne kallades för vångar. Ursprungligen låg all åker och äng inom en vång. Det betyder att odlingsystemet var ett skensådesbruk. Åkern besåddes med olika sådesslag och på ängen skördades hö till vinterfoder. Utveckling av jordbruket bidrog till att man i de bördigare delarna av Skåne, vid tiden för skiftena (årtiondena efter år 1800), använde sig av två- och tresådesbruk. I skogsbygden skedde förändringarna långsammare och där användes vid samma tidpunkt fortfarande ensådesbruk.

De skånska byarna bestod oftast av två eller flera tätt liggande gårdar. Gårdarna låg utmed en öppen plats (allmänning) eller bygata. Byarna var störst på slättbygden och mindre i ris(mellan)- och skogsbygden där ensamgårdar var relativt vanliga. I vissa bördiga slättområden kunde gårdsantalet uppgå till mellan 40 och 50. Vanligast var dock att gårdarna inte var fler än 5-15 st per by.

En stor del av det skånska landskapet bestod fram till 1800-talets jordbruksrationaliseringar av omfattande våtmarker. Dessa ut-

Bild 3. Landskapets karaktär i riksintressets nordöstra del. Bilden visar trakten kring Åby ängar. Marken är här extremt blockrik och har troligtvis aldrig varit uppodlad. De är rester av ett äldre utmarkssystem som sträckte sig norrut och som delvis fortfarande hävdas.

Bild 4. Landskapets karaktär i riksintressets sydvästra del. Det öppna och slacka landskapet domineras av åkermark. Området bestod före farmernas tillkomst av ängar och samfällda betesmarker. Avståndet mellan bild 3 och 4 är knappt två kilometer.

gjordes förutom av sjöarna även av vattendrag, fuktängar, kärr, mossar osv. Detta bidrog till att stora delar, som idag är fullåkersbygd, uppodlades relativt sent och användes istället som ängs- eller betesmarker. Ett sådant exempel är området mellan Araslöv och Vinne å.

Vägsystemet följde de naturliga förutsättningarna som fanns vilket resulterade i krokiga och smala vägar som följde landskapets topografi. Därutöver fanns stigar och fägator som bl a ledde till utmarkerna.

Skiftena under tidigt 1800-tal var inledningen på en period som kom att förändra det skånska landskapet på ett radikalt sätt. Byarna splittrades och gårdarna flyttades ut på byns marker, en del på de gamla utmarkerna. Av den tidigare bykärnan återstod ofta bara en eller två gårdar och de obesuttnas gathus. På frälsejord kom en del byar att ersättas av så kallade farmer eller plattgårdar. Skiftena var flera men gemensamt för alla var att de syftade till att lägga samman de smala tegarna till större enheter.

Skiftena följdes under senare delen av 1800-talet av hårda rationaliseringar inom den tekniska delen av jordbruket som t ex nya maskiner, avancerade dräneringssystem (täckdikning) etc.

Redan strax efter enskiftets införande 1803 ökade de kraftiga förändringar inom jordbruket (de hade påbörjats i mycket begränsad skala i slutet av 1700-talet) som kom att prägla hela 1800-talet. Initiativtagarna till förändringarna var de stora adelsgodsen där det fanns kapital, tekniskt kunnade och billig arbetskraft. Nyodlingen av de gamla ängs- och betesmarkerna förändrade landskapet mycket påtagligt. I Skåne ökade åkerarealen mellan 1805 och 1914 från 13 % till 54% av totalarealen. Det var dock först på 1840- och 50-talen som förändringarna gav resultat

över större områden. I bygder med småbönder (främst i skogsbygden) gick utvecklingen, i jämförelse med godsen, långsamt. Den nyvunna åkermarken började vid 1800-talets mitt att dräneras i stor skala. Tidigare hade de dränerade markerna haft öppna diken men nu började man istället att utföra täckdikning med tegelrör.

Redan under 1700-talets senare hälft hade olika typer av rationaliseringar och effektiviseringar inom jordbruket diskuterats. Bland annat genomfördes storskiftet på 1750- och 60-talen. En del adelsmän hade intresserat sig för förändringar som ännu inte hade nått landet men förekom utomlands. I Storbritannien ägdes stora delar av marken av adeln vilken tidigt börjat rationalisera jordbruket.

I Skåne ägde adeln 44% av marken (år 1801) och efter besök i bl a Skottland av personer ur släkterna Stjernswärd och Wrangel inspirerades dessa att vid hemkomsten anlägga sk farmsystem. Farmsystemet eller plattgårdar är en rationaliseringsåtgärd genom sammanslagning av flera mindre jordbruksenheter till en större. De flesta av dessa kom att ersätta, helt eller delvis, de många frälsebyar som låg inom godsens ägor.

Farmsystemen på Stjernswärds gods Ängeltofta norr om Ängelholm och Wrangels gods Araslöv norr om Kristianstad kom att bli stilbildande för framförallt godsen i Skåne men även för godsen i andra svenska odlingsbygder. Godsens rationaliseringar ledde till att frälsebönderna i Skåne minskade med 40% under en period (1810 - 1850) då skatte- och kronbönder ökade med 80%!

Araslövsområdet kring 1790-talet

Araslöv var ursprungligen en bondby som efter 1600-talets mitt successivt ersattes av Araslövs säteri som bildats genom samman-

slagning av godset Araslöv och det medeltida Färlövsholm. Utan försäteriets ursprungliga gränser fanns fyra närliggande byar: Färlöv, Roalöv, Åby och längrenorrut Bjärlöv. Dessa införskaffades senare till godset som genom denna sammanslagning växte och var ända fram till slutet av 1800-talet ett av de största i Skåne. Gårdsantalet i dessa byar var kring sekelskiftet 1800 i nämnd ordning 21, 12, 16 och 22 vilket upplyser oss om att byarna var medelstora.

Området kring Araslöv låg i gränsen mellan slätt- och risbygden och med skogsbygden strax norröver. De södra och sydvästra delarna representerade slättbygden medan risbygden låg insprängd i de mellersta delarna innan skogen bredde ut sig i norr.

De områden som utgjorde slättbygden dominerades av flacka, kala och delvis sankt ängs- och betesmarker. Vinne å som utgör områdets avgränsning i väster kantades av sidlänta ängs- och betesmarker. Huvuddelen av åkermarken låg samlad i vångarna runt byarna och kring huvudgården Araslöv. Strax norr om Färlöv övergick landskapet i ett kuperat, stenigt och blockrikt område med mer vegetation. Dessa marker användes under slutet av 1700-talet i huvudsak som utmarker d v s betesmarker.

Området genomkorsades av ett omfångsrikt gårdssystem av huvudsakligen stengården. Gårderna fungerade främst som hägnader och fågator men även som ägo gränser mellan byarna. Redan på 1790-talets handkolorerade kartor kan man skönja en viss uppodling av före detta ängsmarker. Av praktiska skäl påbörjades sådan verksamhet i de partier där de minsta arbetsinsatserna krävdes d.v.s. på höglänta och förhållandevis torra områden. Detta är inledningen till den uppodling av ängs- och utmarker som sedan drastiskt ökar under hela 1800-talet. Speciellt märkbart är detta i området kring Araslöv,

vilket kartor från 1800-talets senare hälft ger belägg för.

Vägsystemet utgjordes av en norr/södergående landsväg mellan Kristianstad och bygderna norrut. Den löpte genom byarna Färlöv och Bjärlöv. Utifrån denna "huvudled" utgick i höjd med Färlövs kyrka tre mindre vägar. En åt sydväst med riktning mot Önnestad och en åt nordväst genom Roalöv mot Norra Strö. Åt nordost utgick en väg som genom Åby ledde till Fjälkestad. Vägnätet mellan byarna har med stor sannolikhet medeltida anor.

Araslövsområdet fram till år 1865.

Vid en jämförande studie av kartorna från 1790-tal och 1865 upptäcker man att en dramatisk förändring skett i landskapet kring Araslöv. Åkern är det fullständigt dominerande markslaget. De tidigare svårödlade betes- och ängsmarkerna i väster och söder är i stort sett uppodlade. Stengårderna är borta och åkerfältet genomkorsas av linjerätta diken, kanaler och brukningsvägar.

Även på de steniga och blockrika utmarkerna i norra delen har nyodling företagits. Det var endast de mest svårforcerade och kuperade markerna som behölls som permanenta betesmarker. En liknande situation råder i de låglänta och svårdränerade områdena längs Araslövs strandkant och längs vissa partier av Vinne å. Här används markerna till främst ängs- och betesmarker. Vissa delar betecknas på kartan (1865) som torvmossar och får ses som impediment. Åbys gamla utmarker i den nordöstra delen planterades vid 1800-talets mitt med tall vilket var ett sätt att hindra sanddrift.

Den dramatiska förändringen av markutnyttjandet följs av en lika dramatisk förändring av bebyggelsen. Byarna med sina fyrålgade gårdar tätt intill varandra längs

Skånska rekognosceringskartan ritades mellan åren 1812-1820 och visar för Araslövsområdet ett landskap i förvandling. Gårdar och byar läggs ner medan farmarna byggs på de nyvunna åkerfälten. Nya linjeräta vägar anläggs och gamla krokiga rätas upp. Längs Vinne å finns fortfarande sanka marker att dika ut och platsen där farmen Adinal ligger idag är här markerad som skogväxt kärr. Farmsystemets omfattning syns tydligt i skillnaden mellan östra och västra sidorna om Vinne å.

Bild 7. Bilden visar Vinne mosse och är en rest av de omfattande vdtmarker som utdikades under tidigt 1800-tal. Till höger i bild syns ett av dessa diken.

Bild 8. Bösagården är uppförd under tidigt 1800-tal. Huset var tidigare en fyrlängad gård men byggdes i samband med farmbildningen om till statarlänga.

Bild 5. Bilden visar en av de räta brukningsvägarna anlagda vid farmsystemets tillkomst. Vägen utgår från Wrangels allé och sträcker sig västerut mot Vinne å. Utanför området fortsätter slättbygden fram till Nävlingeåsen som syns i fonden.

Bild 6. Ett sätt att dränera marken var att gräva diken som knöts samman med de naturliga vattendragen. Diket på bilden är beläget strax söder om farmen Adinal och är det största i området. Dikena utgör viktiga pedagogiska inslag i landskapsbilden och ökar den biologiska mångfalden och bör därför inte kulverteras. Snett till vänster skymtar allén som sträcker sig mellan väg 19 och Adinal.

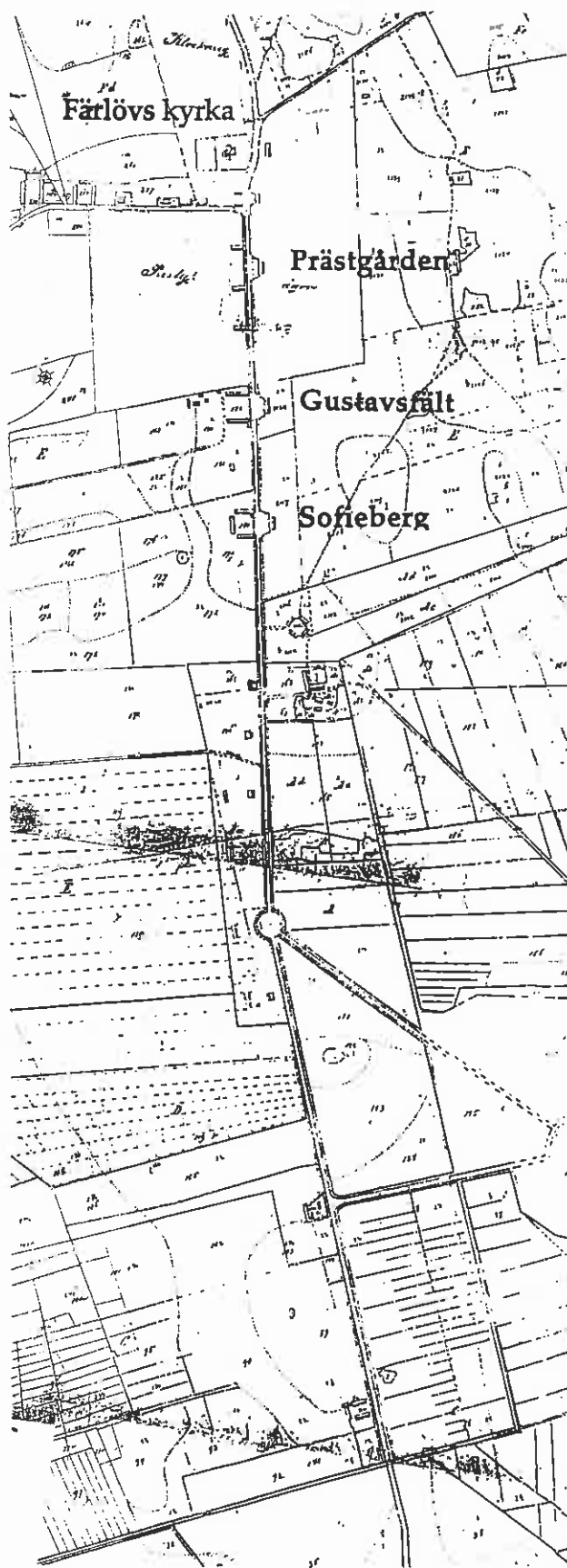

bygatans båda sidor är i stort sett borta. Av Färlöv, Åby och Roalöv återstår endast ett fåtal gårdar och gathus. Bjärlöv i den norra delen är den by som fortfarande har kvar delar av den gamla bykaraktären.

De anlagda farmerna ligger ute på de nyupptagna åkerfälten eller längs landsvägen och utgör helt nya inslag i landskapsbilden, endast två har ett ursprung på platsen i äldre gårdar (Harastorp och Kristineberg). Bebyggelsen vid farmerna skiljer sig helt från de tidigare gårdarna. Farmerna har herrgårdskaraktär med fristående boningshus av rött tegel i nyantikstil. Uthuslängorna ligger som flyglar framför boningshusen och bakom dessa breder mindre parkanläggningar ut sig. Friherre Wrangel hade för avsikt att låta ståndspersoner bosätta sig på farmerna vilket förklarar de påkostade byggnaderna.

Farmerna knyts samman av ett alléplanterat vägsystem som sammanstrålar och ansluter till den nu likaledes alléplanterade och rätade landsvägen. Längs denna är bebyggelsen strikt arrangerad. Uthuslängorna ligger på ena sidan vägen och med gavlarna mot denna. På andra sidan ligger boningshusen med huvudfasaden mot vägen. Samma arrangemang kom att gälla för prästgården då denna efter en brand återuppfördes 1834. Längre ner i allén uppförde Wrangel fem torp av gråsten, 12 meter i fyrkant, avsedda för fyra familjer i varje hus. Här fanns också en rundel med en väg som ledde ner till Araslöv.

När landsvägen passerar genom Färlövs socken är den så genomtänkt gestaltad att den här blir den axel kring vilken hela området knyts samman - den s.k. Wrangels allé. Införandet av farmsystemet ledde till att hela Färlövs socken omdanades under loppet av några tiotalet år. På kartorna syns hur markutnyttjande, vägsystem och bebyggelse dra

Wrangels allé

matiskt ändrar karaktär. Vad kartbilderna inte kan berätta om är de sociala och kulturella förändringar som uppstod när bygemenskapen bröts och frälsebönder fick flytta från sina gårdar och bli statare.

Sammanfattning

Vad som skiljer Araslövsområdet från andra godsdominerande områden i Skåne är det tidigare beskrivna farmsystemet och framförallt vid vilken tidpunkt och med vilken konsekvens det har tillkommit. Mellan åren ca 1800-1817 tillkom, på initiativ av C A Wrangel, de första nio farmerna på Araslöv. De var Wrangelsberg, Hamiltonhill, Sofieberg, Sofiedal, Harastorp, Gustavsfält, Skottlandshus, Wrangelsdal och Ulriksdal. Efter ägarskiftet på 1830-talet då de flesta Wrangelska godsen i Skåne övergick i släkten Hamiltons ägor tillkom ytterligare två farmar: Kristineberg och Adinal. Uppgifterna i de skriftliga källorna om att även gården Karpalund, uppförd 1863, skulle tillhöra farmsystemet är starkt varierande och det är därför svårt att avgöra om så är fallet.

Farmsystemet avvecklades i början av 1900-talet då greve Hamilton gav några av farmerna till sina döttrar medan andra såldes.

Förslag till förstärkning riksintresset

-Allérestaurering

Alléernas ursprung kan spåras till 1600-talets franska barockträdgårdar, men det var först i slutet av 1700-talet som alléplantering i Skåne företogs i större omfattning. Bakgrunderna har varit makt och rikedom, en vilja att öka de estetiska värdena samt ge svalka åt de adliga resenärerna.

För att förstärka upplevelsen och förståelsen av riksintressets innebörd bör en restaure-

ring och återplantering av vägarna istandsättas. Enligt äldre källmaterial har åkermarken och större delen av vägnätet en gång varit omgärdade och försedda med träd/buskridåer samt alléer. Viktigast är att de vägar som förbinder farmerna är alléplanterade. Detta var den ursprungliga tanken men under 1900-talet har en del sågats ner.

Åtgärder: Den nyligen nersågade Wrangels allé måste återplanteras i samma omfattning och bredd som tidigare. Det innebär att allén sträcker sig från Karpalunds sockerbruk till Färlövs kyrka.

Den trädridå (A) som löper på båda sidor om Wrangels allé i höjd med Karpalund bör förnygras och underhållas i framtiden.

Med hänvisning till kartmaterial från 1800-talets mitt och tryckt källmaterial förespråkas att väg 1013 återfår sitt sin tidigare alléplantering. (B). Det innebär en allé som sträcker sig från Kristineberg i Färlöv till Vinne å.

Vägen mellan Roalöv och Wrangelsberg (C) bör även denna förses med en allé vid Wrangelsberg.

Återplantering av allén bör även ske vid Hamiltonhill (D) längs väg 1041. Allén bör sträcka sig från Åby källa till väg 118 i höjd med Harastorp.

Utan stöd av äldre källmaterial förespråkas även alléplantering mellan farmerna Skottlandshus och Ulriksdal (E). Alléplanteringen är i linje med ursprungstanken att farmerna skall vara förbundna med allér.

En förutsättning för riksintresset som helhet är att befintliga alléer och trädridåer underhålls och förnygras kontinuerligt i framtiden.

Bild 9 och 10. Bilderna visar tillfartsvägar till två av farmarna. Den övre är allén fram till Skottlandshus och den undre är vägen mellan Wrangelsberg och Ulriksdal. Effekterna av en allé respektive frånvaron av en sådan är markant och tydliggör hur viktig en allé är för landskapsbilden. Farmarna var tidigare sammanbundna av ett omfattande allésystem.

Bild 11 och 12. Bilderna 11 och 12 ger exempel på negativ påverkan av landskapet sett ur kulturhistorisk synvinkel. Bild 11 är tagen längs väg 19 norr om Färlöv visar hur tät vegetation i nära anslutning till vägen förstör upplevelsen och helhetsintrycket av landskapet. Bild 12 visar golfbanan strax norr om Araslövs huvudbyggnad. Båda är exempel på landskapsförändringar som skall undvikas inom riksintresset i framtiden.

Skyltning

För att öka förståelsen av riksintresset och kulturmiljön som helhet förespråkas en tydlig informationsskyltning. Denna bör finnas där vägarna korsar gränsen för riksintresset.

Integrering av åtgärdsprogrammet

Riksintresset som helhet berörs endast delvis av åtgärdsprogrammet för landskapsvård. Lillö - Araslövsängar - Åby ängar samt Åby - Hamiltonhill är de områden som är redovisade. Den landskapsvård vi föreslår här bör inarbetas i åtgärdsprogrammet.

Rekommendationer

I riksintressets västra delar finns andra värdefulla landskapselement som man bör ta särskild hänsyn till.

I höjd med Roalöv börjar ett landskap med inslag av ålderdomliga betesmarker (H) företrädesvis samlad kringbebyggelsen. Här bör fortsatt hävd upprätthållas.

Granplanteringar i området bör vid slutavverkning ersättas med annat markslag. Landskapet bör hållas öppet, men lövträd är att föredra före gran. I vissa partier kan tall vara befogat då detta trädslag har lång kontinuitet i området. Redan på 1800-talet planterades tall för att hindra sandflykt. Detta gäller framförallt på en del höjder. Skogsplanteringar nära vägen bör undvikas helt och hållet då de bidrar till avskärmning mellan öppet landskap och väg.

Grustäkter har tidigare varit vanliga i området till följd av den sandrika jorden. Nyetableringar av täkter bör emellertid hållas restriktivt. Ett flertal täkter har blivit tämligen stora och kan komma att hota kullarna.

Den västra delen av riksintresset samt Åby ängar är dränerade genom dikning med såväl öppna diken som kulverteringar. De öppna diken är tillkomna under tidigt 1800-tal. Dessa utgör viktiga pedagogiska inslag i landskapsbilden och ökar den biologiska mångfalden och bör därför inte kulverteras.

Miljökonsekvensbeskrivning

Bedömningsgrunder

Bedömningen av konsekvenserna för kulturmiljön utgår från hur de föreslagna vägkorridorerna förhåller sig till de av landskapets yt-, linje- och punktelement som är av betydelse för riksintresset. I bedömningen har hänsyn tagits till att möjligheten att restaurera idag delvis skadade landskapselement inte bör byggas bort.

De ytor som är av betydelse består till stor del av de stora, flacka och sammanhängande åkerfält som är ett resultat av utdikningar, ägosammanslagningar m.m. i samband med farmbildningen. Övriga ytor av intresse är en del betesmarker samt Vinne mosse.

Linjeelementen består av gränser, diken, vallar, stengärden, trädridåer, vägar, alléer och Vinne å. Områdets linjeelement har till stor del sitt ursprung i utläggningen av farmarna. Inågra fall är linjeelementen äldre än farmbildningen men ändrade väsentligen karaktär i och med denna och får därför anses tillhöra farmsystemet.

Ett exempel är allén till Skottlandshus som före farmbildningen var ett stengärde och då markerade gränsen mellan byarna Färlöv och Roalöv. De viktigaste linjeelementen är Wrangels allé och andra vägar som leder mellan farmarna.

Punktelementen utgörs av olika typer av byggnadsverk. Araslövs gods och de elva farmarna är av största betydelse för riksintresset och får anses som omistliga. Utredningstiden har inte medgivit någon detaljgranskning av den övriga bebyggelsens kulturhistoriska värden. I de fall en kulturhistoriskt värdefull byggnad berörs av en korridor nämns detta här i konsekvensutredningen. För den övriga delen av bebyggelsen hänvisas till fördjupningen av riksintresset.

Konsekvensbeskrivning för samtliga korridorer och sträckningar

1. Härlöv - förbi Karpalund

A. Sträckningen innebär att ny väg dras från Härlöv norrut och ansluter till befintlig väg strax söder om järnvägen. Sträckningen medför att den nya vägen korsar markvägen till Lillöhus. Vägen har tillkommit någon gång mellan 1800-1860. Markvägen utgör gräns för riksintresset men är inte av avgörande betydelse för detta. Fortsatt funktion bör medges och korsningen bör ske i samma plan för att inte störa de flacka markerna kring Lillöhus.

Järnvägen mot Hanaskog föreslås passeras planskilt vilket medför att den för riksintresset mycket betydelsefulla allén störs av en 600 m lång vägbank med en mitthöjd av 7 meter. Störningen sker i ett känsligt läge då allén börjar i denna punkt.

Den är här förstärkt av trädrader som på båda sidor möter i rät vinkel mot alléns första trädpar. Vägbanken medför att denna magnifika entré till området försvinner.

B. Denna sträckning korsar markvägen (se ovan) till Lillöhus. Avståndet till gårdsanläggningen och ruinen är i detta förslag kortare än föregående alternativ. Längre fram korsas en gräns med ursprung från tiden före 1790. Denna gräns består idag av en

kraftig och vegetationsbevuxen vall. Sträckningen medför att en ny viadukt måste byggas över järnvägen. Alternativet korsar befintlig väg i höjd med Karpalunds f.d. sockerbruk. Sträckningen påverkar i hög grad de stora och öppna åkerfälten som tillhör Lillökungsgård. Järnvägen mot Hanaskog föreslås passeras planskilt vilket medför att den för riksintresset betydelsefulla flacka åkermarken störs av en 1000 meter lång vägbank med två maxhöjder om 7-8 meter.

C. Den föreslagna vägkorridoren berör inte riksintresset i någon större omfattning förän vid Vinne å där en ny bro krävs. Förutom Vinne å korsas även ett större grävt dike samt Vinne mosse. Diket härstammar från bildandet av farmsystemet och visar hur man försökte dränera våtmarkerna.

D. se ovan

Sträckningarna B. C. D. löper samman strax norr om Karpalund och bildar en västlig korridor. Denna korsar en gräns som har sitt ursprung från tiden före 1790. Idag består gränsen av en under farmbildningen planterad trädrad vilken utgör ett markant inslag i landskapsbilden. En västlig korridor medför en lucka om 15 till 20 meter i en trädrad som bör vara obruten.

2. Karpalund - förbi Färlöv

Västra korridoren.

Korridoren går över de för riksintresset betydelsefulla stora, flacka och sammanhängande åkerfälten. Här finns i stort sett inga vertikala inslag varför en vägbank - även om den görs låg - medför ett stort visuellt intrång. Även biltrafiken i sig kommer att medföra ett kraftigt visuellt och ljudmässigt intrång i detta landskap som präglas av storlagenhet och stillhet. I höjd med Vinnö idrottsplats korsar sträckningen en brukningsväg som leder till de sankare markerna

vid Vinne å. I höjd med Wrangelsdal korsar sträckningen en viktig tillfartsväg som knyter samman farmen med Wrangels allé. Vägar härstammar från farmsystemets tillkomst och är fortfarande i bruk.

I höjd med Gustavsfält och Sofieberg korsar sträckningen två markanta ägogränser. Den norra fortsätter även på östra sidan om Wrangels allé. Denna utgörs av en vall med vegetation medan den södra är en brukningsväg kantad med vegetation. Båda är ett resultat av farmbildningen.

Några hundra meter norrut korsar sträckningen väg 1013. Denna är troligtvis medeltida och utgjorde en förbindelse-länk mellan kyrkbyarna Färlöv och Önnestad. Vägen alléplanterades i samband med farmbildningen för att knyta samman farmerna Skottlandshus och Wrangelsdal. Efter väg 1013 delar sig korridoren i en västlig och en östlig sträckning om Hallabacken. Denna utgjorde efter farmbildningen en av de få kvarvarande betesmarkerna och tillhörde Färlövs by. Den är idag betesmark till Kristinebergs djurbesättning. Sträckningen väster om Hallabacken korsar en vall/stengärde som tidigare utgjorde gräns mellan Färlöv och Roalövs byar och som behölls efter farmbildningen. Den är numera en fastighetsgräns.

Sträckningen öster om Hallabacken medför förutom de konsekvenser som nämnts ovan att det historiska och funktionella sambandet mellan Hallabacken och Färlöv bryts.

Korridoren återknyts då den korsar väg 1040. Denna väg har liksom väg 1013 troligtvis medeltida anor och utgjorde förbindelse-länk mellan kyrkbyarna Norra Strö och Färlöv. Den östra kanten av korridoren går längs med Bösagården, en bevarad statarlänga med högt kulturhistoriskt värde, samt längs med en skogsklädd höjd som under

farmbildningen och än idag används som betesmark. Efter ytterligare ca 500 m delas korridoren i en östlig respektive västlig sträckning.

Utbyggnad av befintlig väg

En breddning av befintlig väg innebär att träden längs Wrangels allé måste tas bort och att de inte kan återplanteras i befintligt läge. Effekterna på den kulturhistoriskt mycket värdefulla gårdsbebyggelsen längs vägen blir drastiska då dessa, som är belägna väster om befintlig väg, måste rivas. Det innebär att Vinnö gård med ursprung från tiden före 1790, Färlövsgården, samt att ekonomibyggnaderna till farmerna Gustavsfält, Sofieberg och prästgården i Färlöv försvinner. En breddning av vägen genom Färlöv medför att viss bebyggelse kring kyrkan måste rivas och att kyrkogården kan komma att påverkas. Konsekvenserna blir så stora att Färlövs karaktär av sockencentrum förloras. Breddningens skadar områdets viktigaste linjeelement. Trafiken och barriäreffekten ökar och möjligheterna att uppleva de kulturhistoriska värdena minskar. Efter Färlöv fram till gården Sigridsfält medför en breddning av befintlig väg inte någon större påverkan på linjeelement i landskapet eller på någon bebyggelse.

Under utredningstiden har ett alternativt förslag till breddning av befintlig väg arbetats fram. Det innebär att vägen delvis följer befintlig väg men att den vid två tillfällen leds ut väster om denna. Detta sker dels vid Färlövs kyrka och dels vid Karpalund.

Den alternativa sträckningen medför att en del byggnader kan sparas men samtidigt tillkommer flera negativa konsekvenser:
- sträckningen medför att Wrangels allé fysiskt och upplevelsemässigt hackas sönder i och med av och påfarterna.

- sträckningen bryter historiska samband och skadar fornlämningar då den går över Färlövs bytomt
- sträckningen skär av prästgården och farmerna Gustavsfält och Sofieberg från åkerfälten
- sträckningen ansluter i en punkt mot huvudvägen upp till Araslöv vilket medför att två kulturhistoriskt värdefulla byggnader måste rivas.

3. Färlöv - förbi Bjärlöv

Västra korridoren

Sträckningen går i sin helhet genom den öppna och sammanhängande åkermarken mellan farmen Adinal och befintlig väg 19. Sträckningen korsar två gränser tillkomna vid farmbildningen som idag är brukningsgränser. Efter ytterligare några hundratal meter går korridoren igenom den långa allén som leder fram till Adinal. Denna allé är en av de längsta och bäst bevarade inom riksintresset. Ett vägsnitt genom allén medför avsevärda konsekvenser för landskapets utseende. I höjd med Adinals allé korsar man ytterligare gränser som i detta fall härstammar från tiden före 1790. Korridoren fortsätter i rak linje norr ut utan att korsa och/eller påverka ytterligare linjeelement förrän den når väg 1025. Denna väg som löper mellan Norra Strö och Bjärlöv är tillkommen före 1790 och är förmodligen betydligt äldre. Den västra korridoren medför att den planskilda korsningen hamnar sydväst om Bjärlöv och att väg 118 måste förlängas hit. Den nya sträckningen för väg 118 går dels över oexploaterad mark och som utbyggnad av väg 1025. Trafikplatsen hamnar i detta alternativ i ett känsligare läge närmre farmen Adinal - än alternativet söder om Bjärlöv. Utbyggnaden av väg 1025 kan medföra stora ingrepp då denna idag har låg standard och följer det svagt böljande landskapet.

Östra korridoren

Denna sträckning förutsätter ett sidbyte från västlig sträckning om befintlig väg till östra sidan om densamma. Denna östra korridor löper tvärs igenom det område som påverkats minst av farmbildningen. Landskapet är här inte lika storskaligt som i övriga delar. Detta innebär dock att korridoren korsar flera gränser som i samtliga fall har sitt ursprung från tiden före 1790. De består idag av bevuxna stengården av olika dimensioner.

Utbyggnad av befintlig väg

En breddning av befintlig väg medför att flera kulturhistoriskt intressanta gårdar mer eller mindre berörs. Framförallt vid sträckningen mellan 1800-tals gårdarna Sigridsfält och Roslätt. Även bebyggelsen vid Villa gården kan komma att beröras.

Sträckningen öster om befintlig väg och en utbyggnad av befintlig väg medför relativt jämbördigaskador på riksintresset. Fortsatta detaljstudier av trafikplatsen bör göras då detta kan påverka valet av sträckning fram till denna.

Sammanfattning

Det västra alternativet.

Negativa konsekvenser.

Från Vinne å och upp till väg 1013 skär korridoren genom riksintressets tydligaste och bäst bevarade del. Farmsystemets vägar, ägogränser och största sammanhängande åkeryta kapas på ett märkbart sätt. Den flacka åkermarken medför att även en låg vägbank gör ett stort visuellt intrång. Även biltrafiken i sig utgör ett kraftigt visuellt och ljudmässigt intrång då landskapet idag saknar rörliga element och präglas av storslagenhet och stillhet. Norr om Färlöv och väg 1040 delar den västra korridoren de stora åkerfälten framför farmen Adinal och går

Källor och litteraturförteckning

Otryckta källor och kartmaterial

Lantmäteriet ,Kristianstad
Enskifteskartor över Färlöv, Bjärlöv, Åby och
Roalövs byar samt över Araslövs säteri.
Karta över Araslöfs säteri,1865.
Skånska recognoseringskartan 1812-20
Ekonomiska kartan över Kristianstads län 1932

Tryckta källor och litteratur

Blix J,Schibbye K,Törnqvist P-O: MKB för kulturmiljön.Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen i Kronobergs län.Stockholm 1994.
Förstudie Riksväg 19 delen Kristianstad Broby Vägverket Region Skåne .Kristianstad 1994.
Eklöf I. & Westerlind A-M: På väg - en metod för kulturmiljövård i regional trafik och miljöplanering.Riksantikvarieämbetet.Stockholm 1995.
Garstedt I: Plattgårds- /farmsbildning i början av 1800-talet -beskrivning av Araslöv och Maltesholm. B-uppsats, Historiska Inst, Lunds Universitet.Lund 1992.
Godsmiljöer i Tomelilla. Länsstyrelsen i Kristianstads län. Kristianstad 1992.
Kan man tycka om slätten? Seminarierapport.Riksantikvarieämbetet & Länsstyrelsen i Malmöhus län.Stockholm 1992.
Karta på karta,350 år i odlingslandskapet. Rapport 1993:9. Länsstyrelsen i Stockholms län.
Ljunggren G:Skånska herregårdar.Lund 1863.
Möller J:Godsen och den agrara revolutionen.Ak. avh.Lund 1989.
Ohlsson H: Boken om Färlöv.Kristianstad 1948.
Riksintressen Kulturminnesvård Kristianstads län.Länsstyrelsen i Kristianstadslän. Kristianstad 1988.
Sjöstrand N: Färlövs sockens historia. Kristianstad 1975.
Stael von Holstein J. : Herrgårdsliv i Skåne för hundra år sedan.Malmö 1933.
Vägutredning Riksväg 19 delen Kristianstad - Broby.Vägverket ,Region Skåne. Kristianstad 1994.

Källor och litteraturförteckning

Otryckta källor och kartmaterial

Lantmäteriet ,Kristianstad
Enskifteskartor över Färlöv, Bjärlöv, Åby och
Roalövs byar samt över Araslövs säteri.
Karta över Araslöfs säteri,1865.
Skånska recognoseringskartan 1812-20
Ekonomiska kartan över Kristianstads län 1932

Tryckta källor och litteratur

Blix J,Schibbye K,Törnqvist P-O: MKB för kulturmiljön.Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen i Kronobergs län.Stockholm 1994.
Förstudie Riksväg 19 delen Kristianstad Broby Vägverket Region Skåne .Kristianstad 1994.
Eklöf I. & Westerlind A-M: På väg - en metod för kulturmiljövård i regional trafik och miljöplanering.Riksantikvarieämbetet.Stockholm 1995.
Garstedt I: Plattgårds- /farnbildning i början av 1800-talet -beskrivning av Araslöv och Maltesholm. B-uppsats, Historiska Inst, Lunds Universitet.Lund 1992.
Godsmiljöer i Tomelilla. Länsstyrelsen i Kristianstads län. Kristianstad 1992.
Kan man tycka om slätten? Seminarierapport.Riksantikvarieämbetet & Länsstyrelsen i Malmöhus län.Stockholm 1992.
Karta på karta.350 år i odlingslandskapet. Rapport 1993:9. Länsstyrelsen i Stockholms län.
Ljunggren G:Skånska herregårdar.Lund 1863.
Möller J:Godsen och den agrara revolutionen.Ak. avh.Lund 1989.
Ohlsson H: Boken om Färlöv.Kristianstad 1948.
Riksintressen Kulturminnesvård Kristianstads län.Länsstyrelsen i Kristianstadslän. Kristianstad 1988.
Sjöstrand N: Färlövs sockens historia. Kristianstad 1975.
Stael von Holstein J. : Herrgårdsliv i Skåne för hundra år sedan.Malmö 1933.
Vägutredning Riksväg 19 delen Kristianstad - Broby.Vägverket ,Region Skåne. Kristianstad 1994.

PM - anpassning av korridor

I uppdraget till Vägverket ingick även att välja ett av alternativen och att anpassa detta mot de kulturhistoriska värdena. Detta oavsett om båda alternativen påtagligt skadar riksintresset.

Val av korridor

Av de föreslagna korridorerna är ett i huvudsak västligt alternativ med en ny sträckning från Härlöv som fortsätter väster om Karpalund och Hallabacken med anslutning till befintlig väg under Sigridsfält minst skadligt för riksintresset.

Anpassning av vägsträckning.

1. Härlöv - förbi Karpalund

I avsnittet finns fyra sträckningar; A, B, C, och D. Sträckningarna A och B väljs bort främst p.g.a. de vägbanker som krävs för att planskilt kunna passera järnvägsspåren.

Sträckningarna C och D är med hänsyn till riksintresset jämbördiga. Sträckning D medför emellertid en ny trafikplats i det öppna jordbrukslandskapet strax söder om riksintresset.

Sträckning C medför minst påverkan i landskapsbilden.

Vägen bör läggas längs korridorens östra kant för att ansluta till befintlig industri och göra så litet intrång i jordbruksmarken som möjligt. Sträckning C medför att vägen kan samförläggas med järnvägen över Vinnö å. Vallen i samband med att järnvägen till Hässleholm korsas finns i samtliga sträckningar men hamnar i C alternativet utanför riksintresset och i närheten av tidigare industriell exploatering. Samförläggningen med järn-

vägen medför efter Vinne å att sträckningen inte korsar Vinne mosse och tillhörande dike.

Vidare norr ut bör vägen förläggas till korridorens västra kant. Detta för att inte bryta trädridan och för att fortsättningsvis få ett läge där vägen delar åkerfälten i jämnstora ytor (brukningsvärde).

2. Karpalund - förbi Färlöv

Sträckningen genomkorsar de för riksintresset värdefulla flacka åkerfälten. Landskapet saknar här varje form av höjdskillnader och vägen måste därför i sin helhet ligga under eller i markplanet. Sträckningen korsar ett flertal gränser samt två brukningsvägar där fortsatt funktion måste medges samtidigt som de bör korsas varandra i samma plan.

Gränsen och vägen utgående från Sofieberg påverkas marginellt om vägen förläggs till korridorens västra kant. Sträckningen medför dock att vallen utgående från Gustavsfält skärs igenom. För att inte påverka kvarvarande vall bör massorna transporterats bort och inte läggas på denna.

Längre norrut korsas väg 1013 vilket förutsätts ske i samma plan. Väg 1013 var tidigare alléplanterad vilket bör återskapas för att minska den nya vägens betydelse.

Väster om Hallabacken bör vägen läggas i den östra delen av korridoren. Detta för att inte korsa linjeelement nordväst om höjden. När Hallabacken passerats korsas en gräns/vall som bör anpassas på liknande sätt som övriga vallar (se ovan).

Därefter korsas väg 1040 som på samma sätt som väg 1013 förutsätts ske i samma plan.

Den östra sträckningen om Hallabacken är olämplig då den kapar förbindelsen med Färlöv.

Efter korsningen med väg 1040 anpassas den nya vägen genom att den viker av österut mot befintlig väg. För att spara de betesmarker som finns nordväst om Bösagården bör vägen läggas utanför dessa.

3. Färlöv - förbi Bjärlöv

I avsnittet finns tre korridorer; väster om befintlig väg, öster om befintlig väg samt en korridor längs befintlig väg.

Sträckningen väster om befintlig väg befinns i konsekvensbeskrivningen medföra avsevärda skador på kulturmiljön och får anses som orimlig.

Sträckningen öster om befintlig väg går genom ett område som i mindre utsträckning påverkats av farmbildningen. Detta innebär att sträckningen korsar flera beväxna stengården vilka samtliga har sitt ursprung från tiden före 1790.

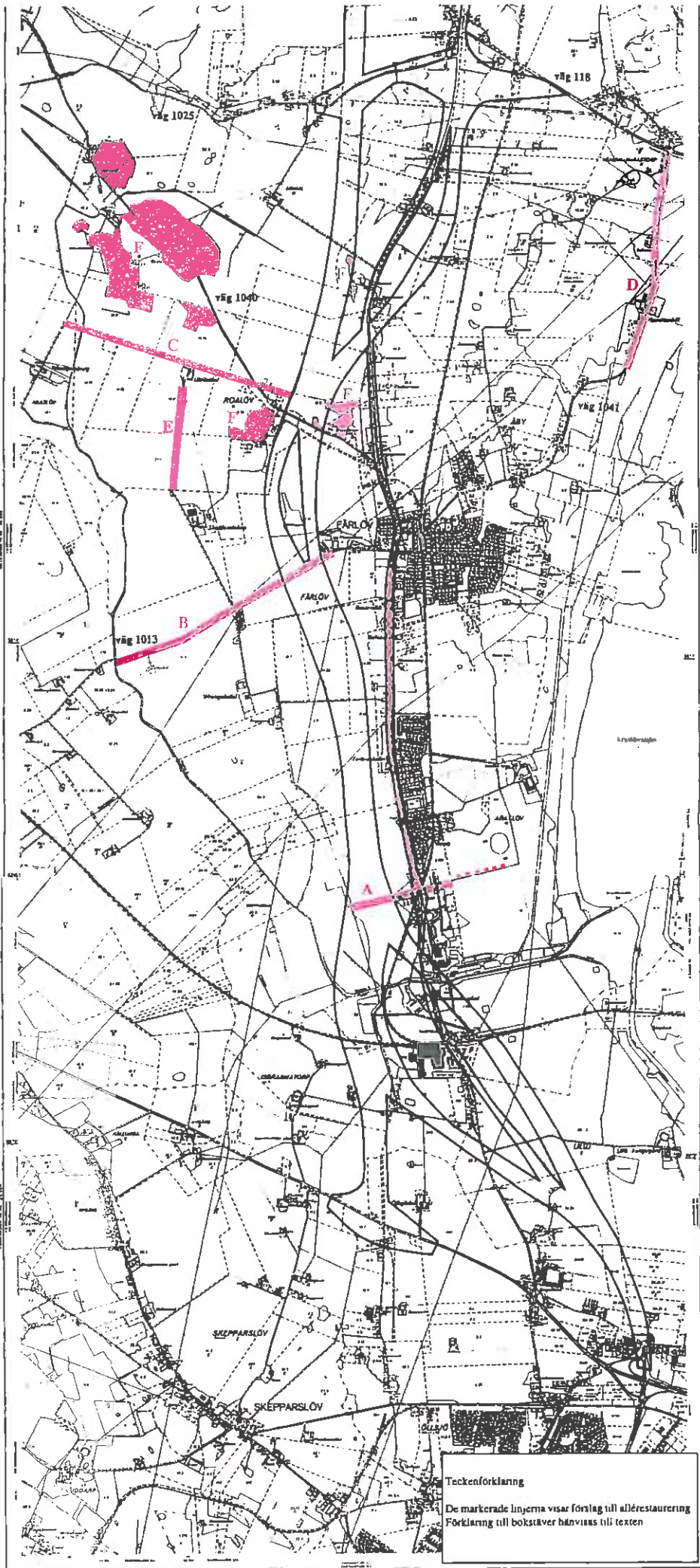
En breddning av befintlig väg medför att flera kulturhistoriskt intressanta gårdar berörs. Trafiken ökar och vägen kommer närmre bebyggelsen vilket leder till att bullerskydd av någotslag måste uppföras. Dessa inverkar störande på landskapsbilden.

De båda alternativen medför relativt jämbördiga skador på riksintresset. Man bör därför välja att fortsätta exploateringen längs den redan exploaterade ytan d.v.s. bredda befintlig väg.

Fortsatta detaljstudier av trafikplatsen, som finns i samtliga alternativ, bör göras. Detta kan påverka trafikplatsens utformning och valet av sträckning fram till denna.

Teckenförklaring

De markerade linjerna visar förslag till allérestauring
 Förklaring till bokstöver hänvisas till texten

1. Allérestauring
 2. Allérestauring
 3. Allérestauring
 4. Allérestauring
 5. Allérestauring
 6. Allérestauring
 7. Allérestauring
 8. Allérestauring
 9. Allérestauring
 10. Allérestauring

11. Allérestauring
 12. Allérestauring
 13. Allérestauring
 14. Allérestauring
 15. Allérestauring
 16. Allérestauring
 17. Allérestauring
 18. Allérestauring
 19. Allérestauring
 20. Allérestauring

21. Allérestauring
 22. Allérestauring
 23. Allérestauring
 24. Allérestauring
 25. Allérestauring
 26. Allérestauring
 27. Allérestauring
 28. Allérestauring
 29. Allérestauring
 30. Allérestauring

Länsmuseets rapportserie

Kulturmiljöavdelningen

Tidigare utkomna rapporter 1992/94

1992

- 1 Krokiga gatan, Åhus, Bertil Helgesson, 1986
- 2 Prästliden, Båstad, Bertil Helgesson, 1987
- 3 Kv Kvarnhejdan 1, Simrishamn, Bertil Helgesson, 1987
- 4 Kv Rasmus Clausen 2 o 4, Kristianstad, Bertil Helgesson, 1987
- 5 Kv S:t Nicolai, Simrishamn, Bertil Helgesson, 1987
- 6 Gasledning Ljungbyhed-Klippan, Bertil Helgesson, 1989
- 7 Kv Vesslan 2,3 och 25, Åhus, Bertil Helgesson, 1987
- 8 Äspet 1:12, Åhus, Tyra Ericson, 1988
- 9 Fjälkestad 24:1, Bertil Helgesson, 1989
- 10 Åhus 55:69 m fl, Åhus, Tyra Ericson, 1988
- 11 Tobisborg 1:1, Gladsaxs sn, Tyra Ericson, 1989
- 12 Österlöv 25:1, Österlövs sn, Sofia Andersson, 1989
- 13 Malseröd 1:22, Verum, Helén Lilja, 1992
- 14 Ivetofta Kyrka och kyrkogård, Helén Lilja, 1991
- 15 Balsgård 1:1, Fjälkestad sn, Lennart Carlie, 1992

1993

- 1 Kv Spritan 9, Åhus, Dan Pettersson, 1992
- 2 Hallandsåstunneln Förslöv/Ö Karup, Tony Björk, 1991
- 3 Kv Västerport 2 mfl, Åhus, Claes Pettersson, 1992
- 4 Kv Riksens ständer, Kristianstad, Helén Lilja, 1992
- 5 Färlövs kyrka, Färlöv, Eva Arvidsson, 1989
- 6 Stg 808, 819 m fl, Ängelholm, Bertil Helgesson, 1988
- 7 Ö Sönnarslövs kyrka, Helén Lilja, 1993
- 8 Ö Nöbbelövs kyrka, Helén Lilja, 1993
- 9 Träne Kyrka, Tyra Ericson-Borggren, 1988
- 10 Köpinge kyrka, Tyra Ericson-Borggren, 1988
- 11 Gladsax kyrka, Helén Lilja, 1993
- 12 Åhus 42:84, Transval, Tyra Ericson-Borggren, 89-91
- 13 Yngsjö 5:31, Åhus sn, Lennart Carlie, 1992
- 14 Sörby kyrka, Helén Lilja, 1993
- 15 Härlöv 50:27, N. Åsum, Tony Björk, 1991
- 16 Kv General Ulfeldt 14, Kristianstad, Karl-Magnus Lenntorp, 92-93
- 17 Kv Skagen m fl, Båstad, Gunilla Roos, 89-90
- 18 Ripa 23:3, Åhus, Tony Björk, 1993
- 19 Skepparslöv/Önnestad, Hans Persson, 1993
- 20 Benestads kyrka, Helén Lilja, 1993
- 21 Gryts kyrka, Helén Lilja, 1993
- 22 Gualövs kyrka, Helén Lilja, 1993
- 23 Vä 72:1, Vä sn, Helén Lilja, 1993
- 24 Kiaby 27:2, Kiaby, Tony Björk, 1992

1994

- 1 Kv Sten 7, Åhus, Karl-Magnus Lenntorp, 1992
- 2 Åhus 555:47, Åhus, Karl-Magnus Lenntorp, 1994
- 3 Kv Slottet 5, Åhus, Bertil Helgesson, Happy Hök, Maria Nordell, 1991
- 4 Heliga Tref. kyrka Kristianstad, Helén Lilja, 1993/94
- 5 Luntertun 1:116, del av, Barkåkra sn, Tyra Ericson-Borggren, 1987
- 6 Körslätt 3:1, Kvidinge sn, Tyra Ericson-Borggren, 1988
- 7 Rya 4:3 o Åkarp 7:5, Rya sn, Tyra Ericson-Borggren, 1989
- 8 Del av stg 358 m fl, Ivetofta sn, Sofia Andersson, 1989
- 9 Västra Ljungby 10:2, Trolle Ljungby sn, Helén Lilja, 1993
- 10 Vemmerlöv 88:1, Ö Vemmerlövs sn, Karin Gustavsson, 1990

- 11 Hör 2:33, V Sönnarslövs sn, Tyra Ericson-Borggren, 1990
- 12 Fjälkinge 2:3, Fjälkinge sn, Helén Lilja 1993
- 13 Åhus museum -Torget, Åhus sn, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 14 Råbelövs kyrka, Fjälkestads sn, Helén Lilja, 1994
- 15 Kv Carl XI 10, Åhus, Tony Björk, 1992
- 16 Väg 118/Krokiga gatan, Åhus, Tony Björk, 1993
- 17 kv Oelrich 5, N Åsum, Tony Björk, 1991
- 18 S Mellby 73:1, S Mellby, Tony Björk, 1990
- 19 Kv Spritan 5, Åhus, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 20 kv Slottet 7, Åhus, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 21 Rinkaby 7:21 o 20:9, Rinkaby, Bo Bondesson Hvid, 1990
- 22 kv Munken 6, Åhus, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 23 kv Kopparslagaren 10, Åhus, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 24 Hör 2:33, V Sönnarslöv, Tyra Ericson-Borggren, 1988
- 25 Väg 22 delen förbi Vä m m, Vä o N Åsum sn, Hans Ekerow, 1994
- 26 Vä 27:17, Vä, Tony Björk, 1990
- 27 kv. Gärdet 20, Åhus. Helén Lilja 1993
- 28 Vallgatan, Åhus, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 29 kv Munken 9 m.fl, Åhus, Helén Lilja, 1993
- 30 kv Hovrätten 20, 22 o 24, Kristianstad, Bo Bondesson Hvid, 1994

1995

- 1 Vä 2:107 m fl, Vä sn, Maria Nordell, 1991
- 2 Kv Månen 8, Åhus, Tony Björk, 1993
- 3 Kv Spritan 5, Åhus sn, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 4 Kv Stinsen 10, Åhus, Tony Björk, 1993
- 5 Fjälkinge 37:8 m fl, Fjälkinge sn, Bo Bondesson Hvid, 1994
- 6 Kiaby 58:1, Kiaby sn, Anders Edring, 1995
- 7 Färgerigatan, Åhus sn, Tony Björk, 1992
- 8 Översiktlig arkeologisk utredning, väg 19, Kristianstad-Broby, Tony Björk, Lasse Wallin, 1995
- 9 Araslövs Farmer och väg 19, Kristianstad-Broby, Paul Hansson, Hampus Trelid, 1995
- 10 Hovdala slott, Arrendatorsbostaden, undersökning och dokumentation, Helén Lilja 1995
- 11 Örkelljunga kyrka, Tony Björk, 1991